

Josep Cardona grum del balneari entre 1958 i 1963

"S'hi feien amistats, negocis i parelles"

Benifallet Ò.M.J.

Josep Cardona (Saint Vincent d'Autejac, 1944) va instal·lar-se a Cardó amb 4 o 5 anys, quan sons pares, de Benifallet, van tornar de l'exili a França i van tenir la possibilitat de fer-hi de masovers. Va passar gran part de la seua infantesa a Cardó, on fins i tot rebien formació de part de l'administrador del balneari, el conegut benifalletà Pere Alcoverro, que era mestre. "Jo estava tota la setmana esperant que mon pare anés el cap de setmana al poble i em pugés el tebeo", recorda. Després ja va anar a l'escola a Benifallet, però és Cardó el seu primer àmbit de vida i això el marca: "Encara ara, si a la nit no puc dormir, me poso a fer excursions pel balneari de Cardó".

Vivien en una casa per a la família. Son pare era l'encarregat de les tasques del camp del balneari, i de tant en tant agafava el matxo i s'emportava clients joves a fer una costellada a

la muntanya. Sa mare era la cuinera de la família Viñes, l'últim propietari, a qui Josep enaltix: "Tenia un gran amor pel bosc, és el primer ecologista que jo he conegut: feia tallar totes les bosses de la processonària dels pins". Cardona hi va treballar de grum (botones) de l'any 58 fins al 63, entre els 13 i els 18 anys.

Cardona descriu d'esta manera l'ambient d'estiu del balneari: "Allò era com una tradició. Hi havia gent que hi venia des d'abans de la guerra, i continuaven estant a la mateixa habitació i els mateixos dies. Era un ambient molt familiar i s'hi feien amistats i negocis i parelles". Hi passava de tot: Cardona assegura que "s'hi va redactar el primer comunicat que Alfredo Di Stéfano fitxava pel Barça [finalment faria cap al Madrid], quan hi va arribar el secretari tècnic Josep Samitier a dir-li al president Martí Carreto, que estuejava a Cardó, que havien lligat Di Stéfano".

Cardona, el primer de l'esquerra i al costat de l'altre grum, el tivenysà Joan Besalduch. Assegut, el director general Pere Alcoverro Treig. / CEDIDA

Tot i la diversitat de vivències, certifica l'essència terapèutica del complex: "Jo vaig veure gent baixar del cotxe que no podien caminar, i al cap de 10 dies caminar com si res... Hi havia un edifici per a fer les inhalacions". La font de Sant Roc era coneguda com la font de la ronya perquè, diu, corria la veu que les cabres que tenien sarna, allà es curaven.

Però el que més destaca del funcionament del balneari era la seua autosuficiència: "Hi havia un embassament: feien energia elèctrica; una màquina de vapor que anava amb la llenya que s'aprofitava de les neteges del bosc; un forn de calç per a blanquejar les parets o per a conservar els ous en gerres; una trituradora per a fer grava; una

fàbrica de gel per a les neveres; un escorxador, perquè hi havia ramat d'ovelles i bous, que els criava una família que a l'hivern baixava el bestiar a l'illa de Ginestar, i per tant tenien llet i carn; horts amb verdures; vinyes de què feien vi; un fuster; un mecànic i dos o tres paletes els 365 dies de l'any, per a fer el manteniment, una brigada que netejava el bosc... També hi havia una botiga".

Cardona va ser un dels dos grums de l'última etapa del balneari. L'altre era Joan Besalduch, de Tivenys. Recorda que la seua faena era ajudar a les misses dels capellans. "M'hi adormia, perquè n'hi havia quatre o cinc, però un de Girona cada dia que l'ajudava em donava un duro", rememora. "Quan arribava un cotxe, els obriem la porta, els hi portàvem les maletes; ens cuidàvem del telèfon i de les comunicacions; tocàvem una campana de ferro a l'hora de dinar (cap a les dos) o quan veies passar algú per la roca tallada [enfront del balneari, per la pujada per carretera des de Rasquera]: dos cops si era un cotxe, tres cops si era el cotxe oficial de la casa que havia anat a buscar clients a l'estació de Móra o a la de Tortosa". ■

Guillermina Cañadó aiguadera del balneari durant dos anys

"Per als clients, l'aiguadera era un esdeveniment"

Tivenys Ò.M.J.

Guillermina Cañadó (Tivenys, 1940) confirma que l'ambient a Cardó era familiar, però matisa que les ordres eren que el servei no es fes amb els clients. Diu que alguns membres de la direcció eren "amos altius com els d'abans", o que segons qui hi havia controlant, "ningú del servei podia trepitjar l'escala d'accés principal" a la part més nova del balneari. "En canvi, Viñes [últim propietari] mirava més pels treballadors".

Ella va treballar-hi d'aiguadera amb 15 i 16 anys, dos temporades. "Entre un any i l'altre em vaig quedar tot l'hivern allà dalt, netejant la casa i fent el menjar per a la gent que feia el manteniment tot l'any, ajudant la tia Postal de Benifallet. Només baixava a Tivenys els dissabtes". Guillermina explica que ja havia treballat fent faenes i cuidant nens petits des dels 9 anys.

De Cardó i el seu entorn, del qual

continua estant enamorada fins al punt de mirar de fer-ne una visita anual, recorda que tot estava impecable: "Si sabés dibuixar, el dibuixaria tal com era aleshores, no com ara, tot desfet. Em venen al cap els mobles de caoba o les grans cadires de vímet tan maques a l'exterior, on s'asseien a la tarda els clients a prendre el cafè. Tot brillava: a dins dels edificis les dones netejaven agenollades amb draps de sac de garrofa. Fins i tot s'escombraven els caminets del bosc. El manteniment era una ruïna", diu, tot i que "els jornals eren menors" i només els cambrers que venien de fora "cobraven més". "A l'estiu no hi havia sou per a l'aiguadera, però menjava allà i vivia de les propines: a la primera campanya vaig recollir 390 duros", posa en valor. "Quan marxava algú que hi havia dixat bones propines, sortíem la gent del servei a la plaça dels Lladoners i amb un tros de roba blanca els acomiadàvem quan el

cotxe arribava al túnel de la roca tallada", recorda.

Ella havia d'anar tots els dies vestida de pagesa amb el ruc [a la imatge] a buscar aigua de les diferents fonts. "Era un esdeveniment, tots es volien fotografiar amb l'aiguadera". I

quan els clients seien a taula, havia de saber quina aigua havia de beure cada família, prèvia prescripció del metge del balneari.

També reviu que a les dones que treballaven a Cardó "les miraven de cap a peus; havien de ser maques i

ordenades" i no hi havien d'anar amb parella. "Ma germana hi va pujar casada, a treballar, i mon cunyat, que era el sereno, anava a dormir amb ella una estona i marxava; no es podia saber que eren matrimonis".

Cañadó constata les propietats curatives del lloc, de l'aigua o de tot plegat: "Un tal senyor Guillén, amb altres d'artista de cine madur, quan arribava l'havien de pujar a dalt entre dos; al tercer dia ja voltava pels passadissos i al quart sortia i deia 'Ja soc un home', i anava a voltar per les ermites. I deia: 'L'any que no vindré a Cardó, em moriré'". També assegura que a la gent amb dolències del cor l'alçada de Cardó no li anava bé.

Detalla que hi havia gent que estava molts dies i ella hi feia molt vincle: "Unes dones grans molt riques de Fernando Poo em volien prendre amb elles. Jo potser me n'hi hauria anat". El segon any va acabar fent de cambrera. "De vegades fèiem guàrdia en un passadís tota la tarda esperant que algú de les habitacions necessités alguna cosa". L'any següent, Cañadó se'n va anar a fer de cambrera a la Costa Brava, on li oferia 3.500 pessetes al mes. ■